

Skarbczyk logopedyczny

Nr 2- MAJ 2016

Czym jest „wczesna stymulacja językowa”?

Współczesny świat to era tabletów, smartfonów, internetu i technik wirtualnych, a jednak mimo wszystko kontakty międzyludzkie nadal opierają się na elementarnych podstawach komunikacji, w skład których wchodzi: mówienie, rozumienie, tekst i język. Troska o prawidłowy rozwój mowy najmłodszego pokolenia jest istotna nie tylko z racji potrzeby nawiązywania kontaktów z innymi ludźmi, lecz również dla pełnego i globalnego rozwoju przyszłej dorosłej jednostki.

Mowa dziecka rozwija się prawidłowo, gdy jego sprawność ruchowa przebiega bez zakłóceń. Poszczególnym okresom kształtowania się mowy towarzyszy odpowiedni rozwój ruchowy. Roczne dziecko stawia pierwsze niepewne kroki i wypowiada proste słowa ze zrozumieniem. Dwulatek wchodzi i schodzi po schodach, dostawiając nogę na każdym stopniu, a jego słownik zawiera ponad 50 wyrazów.

Ważnym zadaniem jest dbałość o prawidłowy rozwój mowy od momentu narodzin dziecka. Spada ona kolejno na barki rodziców, następnie instytucji takich jak żłobek, przedszkole, kończąc na klasach nauczania zintegrowanego w sześcioklasowych szkołach podstawowych. Uświadomieni rodzice i dobrze przygotowani nauczyciele, rozwijając sprawność językową ucznia, pozytywnie wpływają na kształtowanie się jego mowy. Oddziaływania te pozwalają zminimalizować intencjonalne oddziaływania logopedyczne w stosunku do przypadków przekraczających artykulacyjną normę rozwojową.

Dlatego też ważne i celowe jest propagowanie, a w konsekwencji prowadzenie różnorodnych ćwiczeń stymulujących rozwój mowy małego dziecka. Dzięki prostej i zabawowej formie, mogą być one prowadzone także

w domu przez rodziców, jak i innych starszych członków rodziny, z pożytkiem dla wszystkich współuczestniczących w zajęciach.

Systematyczne dawki ćwiczeń przygotowujące do prawidłowego wypowiedzania głosek języka polskiego, winny przebiegać dwutorowo. Z jednej strony powinny stanowić klasyczny trening mowny. Z drugiej strony należy pamiętać o umiejętnym wplataniu elementów ruchu całego ciała wraz z usprawnianiem małej motoryki. Przykładami ćwiczeń bezpośrednio dotyczących czynności mówienia są: terapia oddychania, usprawnianie narządów mownych, recytacje z elementami dźwiękonaśladowczymi, zabawy i czynności codzienne poparte słowem, czytanie i opowiadanie bajek. Powiązanie mowy z ruchem ma miejsce podczas: zabaw paluszkowych, wyliczanek, deklamowaniu wierszy z obrazowaniem ich ruchami ciała albo symbolami graficznymi.

❖ Domowa gimnastyka ucha i języka

Oto kilka zabaw i ćwiczeń logopedycznych do wykorzystania w domu z własnym dzieckiem.

1. Ćwiczenia słuchu awerbalnego:

Uświadamiamy dziecku, że różne przedmioty wydają różne dźwięki:

- napełniamy pojemniki różnymi materiałami i potrząsając zapoznajemy dziecko z różnymi odgłosami
- uderzamy pałeczką o plastik, szkło, drewno (różne inne faktury),
- toczymy po podłodze różne przedmioty,
- uderzamy o siebie przedmiotami wykonanymi z różnych materiałów,
- rwiemy papier, przelewamy wodę, drapiemy po jakimś przedmiocie, wypuszczamy powietrze z balonika,
- rozpoznawanie odgłosów zwierząt,
- rozpoznawanie po głosie różnych osób np. jedno zdanie wypowiedziane przez różne osoby,
- odtwarzanie sekwencji rytmu – możemy to zobrazować na klockach, pałeczkach, na kartce.

2. Ćwiczenia słuchu werbalnego:

❖ zdanie:

- określanie ilości wyrazów w zdaniu,
- wyróżnianie pierwszego i ostatniego wyrazu itp.,
- samodzielne układanie zdań o takiej samej liczbie wyrazów,

❖ wyraz:

- podział na sylaby,
- liczenie sylab,
- budowanie wyrazów z daną sylabą na początku, na końcu itp.,
- wyodrębnianie wyrazów zawierających taką samą sylabę,
- dobieranie wyrazów rymujących się.

❖ głoski:

- wyróżnianie głosek na początku i na końcu wyrazu (co słyszysz na początku wyrazu kot itp.),
- szukanie w otoczeniu przedmiotów, których nazwy rozpoczynają się tą samą głoską,
- podajemy wyraz z brakującą literą i zadajemy zagadkę np. Lubi chodzić tyłem R_K, Wyciskamy z owoców _OK itp.
- podajemy nazwę prawidłową i nieprawidłową, dziecko wskazuje właściwą np.: sanki- szanki, kawa-tawa itp.

- pokazujemy w parach obrazki, których nazwy różnią się tylko jedną głoską (ćwiczenia słuchu fonemowego) np. kasa- kasza, kosa- koza, rama-lama, półka-bułka.

3. Ćwiczenia oddechowe

- głęboki wdech i wydech- można łączyć z ruchem całego ciała,
- dmuchanie na przedmioty- piórka, watki, papierowe listki, piłeczki itp.
- dmuchanie na płomień świecy tak by tańczył oraz mocno by świeca zgasła
- wąchanie kwiatków (wdech nosem, wydech ustami),
- dźwig”- przez rurkę wdychamy powietrze przyciągając jakiś lekki przedmiot i utrzymujemy długo przenosząc go na inne miejsce.

4. Ćwiczenia motoryki artykulacyjnej:

- klaskanie językiem tzn. odgłos uderzającego o bruk konia — zabawa „koń na drodze”.
- zlizywanie miodu lub dżemu z górnej i dolnej wargi — zabawa „łakomy miś”.
- liczenie czubkiem języka zębów górnych i dolnych — zabawa „spacer po kładce”.
- oblizywanie językiem zębów po zewnętrznej stronie, przy zamkniętych, a następnie otwartych ustach — zabawa „Mycie językiem zębów”.
- cofanie języka w głąb jamy ustnej, zaczynając od górnych zębów, a kończąc na podniebieniu miękkim — zabawa „Krasnoludek zagłada do gardła”.
- zlizywanie czubkiem języka z podniebienia np. gumy rozpuszczalnej lub kawałka czekolady.
- ssanie czubkiem języka na podniebieniu małego pudrowego cukierka lub witaminy C.
- masowanie języka tj. przeciskanie szerokiego, rozplaszczonego języka między zbliżonymi siekaczami — zabawa „piesek wygląda z budy”.
- „Śpiewanki” — sylaby la, lo, luu, le, lv, li, wyśpiewywane wielokrotnie na wymyślonych melodiach.
- cmokanie ustami — posyłanie całusków.
- wysuwanie zaokrąglonych warg do przodu w kształcie ryjka świnki — zabawa „świneczka”.
- wprowadzenie ust w drganie palcami z równoczesnym wybrzmiewaniem prrr — zabawa „Grające paluszki”.
- wysuwanie warg do przodu i naprzemienne ich otwieranie i zamykanie — zabawa „Pyszczyk rybki”.

- układanie warg w kształcie ryjka, a następnie ich rozsuwanie do uśmiechu.
- przytrzymywanie ołówka między górną wargą a nosem.
- nakładanie górnej wargi na dolną i odwrotnie. Zabawa w zjadanie warg.
- nadymanie policzków, a następnie powolne wypuszczanie ustami nagromadzonego powietrza, zabawa w nadmuchiwanie balonika i wypuszczanie z niego powietrza.
- uśmiechanie się szeroko z pokazywaniem zaciśniętych zębów, a następnie bez pokazywania.
- przenoszenie powietrza kolejno z jednego do drugiego policzka — zabawa „ucieka myszka”.
- wciąganie policzków do wewnątrz jamy ustnej między łuki zębowe — zabawa „Wychudzony kotek”.
- imitowanie ssania cukierka leżącego głęboko w jamie ustnej.

5. Ćwiczenia fonacyjne

❖ GŁOSKA SZ

- wybrzmiewanie głoski sz poprzez naśladowanie ruszającej — sz, sz, sz i zatrzymującej się lokomotywy — szszsz.
- naprzemiennie wymawianie cicho i głośno głoski sz podczas zabawy „wiejący wiatr”. Ćwiczenie można wzbogacić ruchami ciała i rąk. Intensywnymi, przy wybrzmiewaniu głośnego sz i delikatnymi przy tzw. lekkim wietrzyku.
- przedłużone wybrzmiewanie głoski sz poprzez naśladowanie odgłosu czajnika z gotującą się wodą.
- krótkie i intensywne wypowiedzianie głoski sz w czasie odtwarzania tzw. szusu zjeżdżającego narciarza.

❖ GŁOSKA S

- wybrzmiewanie głoski s, jako odgłos syczącej gęsi lub węża.
- przedłużone wypowiedzianie s zaczynając od najintensywniejszego po najcichsze, w czasie naśladowania uchodzącego powietrza z przebitej opony lub balonu.

❖ GŁOSKA Ż

- wybrzmiewanie głoski ż, przy odtwarzaniu syren na statku oraz lecącego odrzutowca.

❖ SAMOGŁOSKI USTNE

- wypowiedzianie samogłosek a o e u y i z wyraźną artykulacją, przesadnym szerokim otwieraniem jamy ustnej. Zgadywanka „Co mówi kłown?” Bezgłośnie prezentowanie wybranych samogłosek w izolacji. Zadaniem dzieci jest rozpoznanie samogłoski z ruchu warg.

- wybrzmiewanie połączeń samogłoskowych, z szerokim otwieraniem jamy ustnej:
 - naśladowanie pogotowia ratunkowego a-ui! u-u!
 - odgłos straży pożarnej e-u! e-u!
- płynne i śpiewne łączenie samogłosek a o e u y i na jednym wydechu.

6. Wyrazy dźwiękonaśladowcze

- ❖ Naśladowanie:
 - jadącego traktora tur, tur, tur.
 - śpiewających ptaków tri li li, tri li li.
 - gry na trąbce tra ta ta, tra ta ta.
- ❖ Zabawa „Co słyhać, na łące?” odtwarzanie odgłosów pszczoł bzy, świerszczy pst, muszek bzem, chrząszczy żżż.
- ❖ Odgłosy: warczących psów wrrr, jadącego konia tj. klaskanie językiem, wołającego woźnicy prrr, wišta wio itp. podczas zabawy „wiejska zagroda”.
- ❖ Gra „co słyhać w lesie”. Naśladowanie krakających wron kra kra, lecących ptaków frrr, szeleszczących liści szszsz, wyrębu lasu trach, trach.

7. Ćwiczenia ustawienia głosu

- przedłużanie głoski mmm w zabawie „mruczenie kota”, zwrócenie uwagi na wibracje skrzydełek nosa podczas tonacji oraz delikatne i bez wysiłku wybrzmiewanie ze zmienną intonacją.
- swobodne i bez wysiłku wymawianie przedłużonego mmm w otoczeniu samogłosek mmmaaa, mmmooo, mmmeee, mmmuu, mmmyyy, aaamm, oommm, eemmm, uummm, yyymmm.

8. Wprawki dykcyjne

- ❖ Szybkie, lecz wyraźne wypowiedanie zdań w trudnych układach spółgłoskowych.
 - Czarny dzięcioł z chęcią pień ciął.
 - Najlepsza Trzepaknia Trzewiczków Trzebyczka 333.
 - Trzmiel na trzosie w trzcinie siedzi, z trzmiela śmieją się sąsiedzi.
 - Nie piszcz kleszczu podczas deszczu!
 - Szczepan Szczygieł z Grzmiących Bystrzyc.
- ❖ Najdłużej na jednym wydechu wypowiedanie
 - Jedna wrona bez ogona, druga wrona bez ogona, trzecia wrona, itd.
 - Jedna opona zagubiona, druga opona zagubiona, trzecia opona, itd.
 - Jeden konik i balonik, drugi konik i balonik, trzeci konik, itd.
 - Jeden kotek, stary płotek, drugi kotek, stary płotek, trzeci kotek, itd.

❖ Recytacja wierszyków ze zbitkami spółgłoskowymi głosek szumiących.

— Chrząszcz chrząszczyka,
żując gruszkę,
szczypczykami,
szczypał w nóżkę. (sł. T. Frelek)

— Szczygiełek ze Szczyrku
w Szczawnicy był w cyrku
w Szczytnie znalazł szczotkę
w Szczecinie zjadł szprotkę. (sł. T. Frelek)

— W Szczebrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie
I Szczebrzeszyn z tego słynie
Wół go pyta: „Panie chrząszczu
Po co pan tak brzęczy w gąszczu”. (sł. J. Brzechwa)

❖ Zabawy w wyliczanki:

— Ene due rabe
zjadł Tadeusz żabę
żaba Tadeusza
w brzuchu mu się rusza — raz, dwa, trzy-
wychodź ty.

— Ene due rika fake
torba borba ósme smake
deus deus kosmadeus
a morele baks.

— Raz dwa trzy nasza pani patrzy
nasza pani
prosi panią
żeby pani
naszej pani pożyczyła narty.

Co to jest SLI?

SLI to skrót od angielskiego terminu specific language impairment. Został on przetłumaczony na język polski jako **specyficzne zaburzenie językowe**. Posługujemy się angielskim skrótem, ponieważ jest on jednoznacznie rozpoznawany w środowisku naukowym, a w wielu krajach jest też znany opinii publicznej.

Dzieci z SLI wykazują swoiste trudności w przyswajaniu języka ojczystego przy dostatecznym opanowaniu innych sprawności poznawczych i motorycznych. Oznacza to, że występujący u nich znaczący deficyt językowy nie jest spowodowany: nieodpowiednią do wieku sprawnością narządów artykulacyjnych, takich jak np. język, podniebienie czy wargi; zaburzeniami słuchu; chorobami ośrodkowego układu nerwowego; zaburzeniami emocjonalnymi; zaniedbaniami środowiskowymi.

Jak się komunikują dzieci z SLI?

Dzieci z SLI to grupa niejednorodna pod względem rodzaju i nasilenia objawów zaburzeń. W wieku przedszkolnym niektóre z nich porozumiewają się głównie za pomocą gestów i onomatopei (wyrazów dźwiękonaśladowczych), inne używają kilku słów o specyficznym brzmieniu. Jeszcze inne formułują trzy-, czterowyrazowe zdania, ale są one wadliwie skonstruowane i zawierają dużo błędów gramatycznych. Wśród starszych dzieci z SLI (w wieku szkolnym) także możemy zaobserwować duże zróżnicowanie w sferze funkcjonowania językowego. Są wśród nich takie, u których najbardziej oczywiste dla otoczenia są zaburzenia dotyczące artykulacji (wymowy), a mniej zauważalne, choć możliwe do stwierdzenia przez specjalistów, problemy ze składnią (konstruowaniem zdań) czy z użyciem odpowiednio odmienionych form wyrazów w wypowiedziach (odmianą wyrazów).

Inne dzieci z SLI mogą mówić w miarę poprawnie pod względem gramatycznym, choć używają raczej prostego języka, natomiast wykazują szczególne trudności w rozumieniu dłuższych, bardziej skomplikowanych zdań. Zaś dla niektórych najbardziej problematycznym obszarem jest semantyka (znaczenie słów i zdań), co przejawia się w trudnościach z doбором właściwych słów.

Jaka jest przyczyna SLI?

Choć trudno jest w tej chwili jednoznacznie określić przyczynę specyficznego zaburzenia językowego, uważa się, że jest ono związane z nietypowym funkcjonowaniem ośrodkowego układu nerwowego, które uniemożliwia szybkie przetwarzanie danych językowych. Prawdopodobnie istnieje kilka jednoczesnych (nakładających się) czynników wywołujących to zaburzenie. Czasem dotyka ono tylko jednej osoby w rodzinie, a czasem kilku. Należy podkreślić, że zachowania i działania rodziców oraz otoczenia dziecka nie mogą być bezpośrednią przyczyną SLI. Środowisko językowe dziecka może wtórnie wpływać (pozytywnie lub negatywnie) na przyswajanie języka, ale to nie ono wywołuje specyficzne zaburzenie językowe.

Jak rodzice mogą pomóc dziecku z SLI albo z ryzykiem SLI?

Rodzice mogą pomóc swojemu dziecku, przede wszystkim reagując na pierwsze symptomy nieprawidłowego rozwoju jego mowy. Jakakolwiek wątpliwość w tym względzie powinna skłonić rodzica do konsultacji ze specjalistą.

❖ Wierszyk logopedyczny

KĄŚLIWA OSA

Bąk na łące rzekł biedronce:

- Kot wlaź w kąt i daje koncert.
Na złą osę wciąż się dąsa,
bo ta osa w bok go kąsa!
A kos widzi wszystko z drąga
(moja droga) i urąga!

Lub spogląda nań z ukosa,
lecz nie kąsa osa kosa.
Kąsa tylko w kącie kota!

Co ty na to, moja złota?!...

57

Źródło:

- Czaplewska, E. (2012). Rozumienie pragmatycznych aspektów wypowiedzi przez dzieci ze specyficznym zaburzeniem językowym (SLI). Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.
- Czaplewska, E. (2013). SLI czy dziecko później mówiące? Różne formy strategii terapeutycznych. W: T. Woźniak i J. Panasiuk (red.), Język- człowiek- społeczeństwo. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie- Skłodowskiej.
- Krasowicz-Kupis, G. (2012). SLI i inne zaburzenia językowe. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne.
- Styczek I.: Logopedia, PWN, Warszawa 1983
- <http://www.pppgrodziskmazowiecki.szkolnastrona.pl/>
- <http://www.logopedia.org.pl/publikacja.php?id=60>
- <http://WWW.ibe.edu.pl/>

OPRACOWANIE: MAGDALENA BOREK